

En yngling som vårdades med stöd av 3 § LVU hade enligt 15 a § LVU getts rätt att vistas utanför det särskilda ungdomshem där han var placerad. Fråga om det fanns skäl för att besluta om att han skulle hämtas tillbaka till hemmet. Även fråga om utformningen av beslut enligt 15 a § LVU om vistelse utanför hemmet

Den 14 juni 2001 beslutade ordföranden i Socialnämnden i Marks kommun att omedelbart omhänderta AA enligt 6 § LVU. AA placerades på Margretelunds utrednings- och behandlingshem (Margretelund) i Lidköping. Margretelund är ett sådant särskilt ungdomshem som avses i 12 § LVU. Efter ansökan av socialnämnden beslutade Länsrätten i Vänersborg den 27 juni 2001 att AA skulle ges vård med stöd av 1 § andra stycket och 3 § LVU. AA var även fortsättningsvis inskriven på Margretelund.

Den 16 juni 2002 fattades ett beslut enligt 15 a § LVU om att AA skulle vistas utanför institutionen – i faderns hem.

När en behandlingsassistent från Margretelund den 7 november 2002 skulle besöka AA i hemmet var han inte där och hade inte heller varit i skolan. Från behandlingshemmets sida fanns misstanke om att AA hade missbrukat under en längre tid och att han manipulerat de drogtester som han regelbundet genomgick vid Vårdcentralen i Kinna. Efter samråd med AA:s socialsekreterare beslutades att AA skulle återföras till Margretelund. Beslutet innebar även att han skulle vårdas på den låsbara enheten Tjappan.

Urintester utfördes den 7 och 8 november 2002 på AA enligt 17 a § LVU. Testerna visade inga spår av droger. Den 11 november 2002 avslutades vården på Tjappan. Efter samråd med AA:s socialsekreterare beslutades att AA skulle återföras till hemmet och fortsätta vården enligt tidigare uppgjord behandlingsplan.

AA framförde i en anmälan till JO klagomål mot Socialnämnden i Marks kommun och Margretelund. AA anförde bl.a. följande. Vid den senaste behandlingskonferensen träffades en överenskommelse innebärande bl.a. att om han drogtestade sig två gånger i veckan på Vårdcentralen i Kinna och var

”ren” under oktober månad 2002 skulle han skrivas ut från behandlingshemmet den 31 oktober 2002. Den 3 november 2002 kom han hem från en resa och trodde då att han var utskriven från behandlingshemmet. Eftersom han var sjuk meddelade han skolan att han skulle vara hemma under några dagar. Den 7 november 2002 var han hemma hos sin bror i Skene. Han fick då veta av sin far att personal från Kinneböck (en avdelning vid Margretelund, JO:s anm.) letade efter honom. Han meddelade fadern att han var hos sin bror och att Kinneböcks personal kunde komma dit om de ville prata med honom. När personalen anlände blev han tillsagd att omedelbart sätta sig i bilen annars skulle han bli efterlyst. När de kom till behandlingshemmet placerades han på Tjappan som är en sluten avdelning. För att få klarhet i varför han hämtats till behandlingshemmet och placerats på en sluten avdelning ringde han sin socialsekreterare. Hon upplyste honom om att det fanns misstankar om missbruk och att han därför skulle testas. Han drogtestades samma dag. Resultatet var negativt. Den 8 november 2002 fick han lämna ytterligare ett prov som även det var negativt. Hans socialsekreterare upplyste honom per telefon om att hon skulle få provsvaren från vårdcentralen på måndagen den 11 november 2002 och att de då skulle fatta ett beslut. Den 11 november fick han besked av chefen för behandlingshemmet att det som hänt var ett missförstånd. Socialsekreteraren hade fått alla provsvar och de var samtliga negativa. Han har i efterhand fått veta av socialsekreteraren att anledningen till att han hämtades till behandlingshemmet den 7 november var att en av hemmets behandlingsassistenter hade sagt till socialsekreteraren att han lämnat ett positivt provsvar.

AA ville att JO skulle undersöka vem som bar ansvaret för det ovan beskrivna ”misstaget” och ansåg sig även berättigad till någon form av ersättning för det maktmissbruk som han hade utsatts för.

Inledningsvis rekviderades AA:s personakt från Socialnämnden i Marks kommun för tiden den 1 september 2002 och framåt. Därefter inhämtades dels nämndens personakt i dess helhet rörande LVU-omhändertagandet av AA, dels AA:s personakt från Statens institutionsstyrelse (SiS).

Av socialnämndens personakt – journalanteckningar den 7 november 2002 – framgick följande.

Ringer upp Kinneböck då jag inte har hört något ifrån dem. /.../ Jag ber att få tala med någon som har hand om AA ärende. De ber att få återkomma.

BB ringer upp. Han ber om ursäkt för att ingen har hört av sig, men det har varit mycket. BB berättar att AA för över en månad sedan vid ett spontant hembesök hos honom erkänt att han drogat hela sommaren och att han även drogat under tiden på Kinneböck. Detta framkom efter att han testat positivt på amfetamin under hembesöket. BB säger att AA hela tiden sagt att han ska tala om sanningen när han blev utskriven och han har berättat för personalen. Enligt BB kände /.../ till detta när de var nere på BK den 1/10. BB berättar att skolan ringt till Kinneböck och meddelat att AA inte är i skolan. Han hade sjukanmält sig, men när personal ringde hem var han inte där. Kinneböck skickade därför ner personal till Mark för att spontant besöka AA i skolan idag. När de kom dit var han inte där. De åkte hem till AA och där var han inte. Hans lillebror öppnade

och sa att AA är i skolan. BB menar att det tydligt visar att AA inte är av med sitt missbruk. AA har berättat att han fortfarande håller på och varför informationen inte har kommit till socialtjänstens kännedom beklagar BB. BB anser att AA behöver komma till ett behandlingshem för sitt drogmissbruk snarast. BB tycker att detta skulle skett redan vid BK den 1/10 eftersom mönstret och informationen från AA var kända av personalen.

Med denna nya information från BB på Kinneböck bestämmer jag att AA ska tillbaka till Kinneböck om de hittar honom idag. Får de inte tag på honom så får vi efterlysa honom.

/.../

Telefonsamtal med BB på Kinneböck. BB säger att AA är på väg tillbaka till Margretelund och kommer att placeras på avd Täppan. Jag frågar återigen om AA har testat positivt på tester under oktober månad och BB svarar ja. Jag säger då att jag vill få faxat drogtestrapporterna till mig för att kunna göra en bedömning om AA:s framtida behov av vård. BB säger att han kan faxa dem på måndag då han inte arbetar i morgon. Vi kommer överens om att AA stannar kvar på Täppan över helgen och att vi på måndag avgör om AA ska vidare på behandlingshem eller skall åter till hemmet.

I en journalanteckning i socialförvaltningens akt den 11 november 2002 hade noterats följande.

Telefonsamtal till Kinneböck. Jag talar med tf avd föreståndare CC. Jag förklarar att jag känner mig mycket förvirrad vad gäller händelsen med AA i förra veckan. Jag berättar vad BB har berättat till mig och vad DD (AA:s far, min anm.) fått för information från mig och från BB. Jag förklarar att jag ser allvarligt på att personal uttalar sig på detta sätt om man inte har belägg för det. CC anser att förra veckans handling inte är riktigt ok från Kinneböcks sida. CC har kollat upp de drogtester som kommit till Kinneböck och alla är negativa. Det finns inga indikationer på att AA varit positiv under oktober. Misstanke finns alltid när det handlar om fastställda testdagar där proverna lätt kan manipuleras, men inget resultat är positivt. CC berättar att det som låg till grund för det som hände i torsdags var att personal från Kinneböck vid två tillfällen varit i Mark för att utföra spontana drogtester. Vid båda tillfällena har de inte fått tag på AA. Nu skulle de göra ett spontant test igen i torsdags och eftersom de återigen inte fick tag på AA i skolan eller hemma blev det snabbt misstanke om att det var något som inte stämde. Att AA hamnade på låst avdelning var inget som CC hade kännedom om.

SiS anmodades därefter att göra en utredning och yttra sig över vad som framfördes i AA:s anmälan till JO. I remissen angavs att det av utredningen också skulle framgå om det vid den aktuella tidpunkten hade fattats beslut enligt 15 a § andra stycket LVU om att AA skulle vistas utanför behandlingshemmet och vem som vid hemmet bestämde att AA skulle hämtas tillbaka dit. Mot bakgrund av vad som framgick av SiS:s akt angående AA anmodades SiS att även belysa om de särskilda ungdomshemmens beslut angående vistelse utanför hemmet enligt 15 a § andra stycket LVU brukar avse en på förhand bestämd tid.

SiS yttrande beslutades av generaldirektören EE. Till detta fogades ett yttrande av institutionschefen FF vid Margretelund.

I SiS:s remissvar anfördes följande.

Bakgrund

AA har, som inskriven vid Margretelund under tiden 15 juni 2001–12 december 2002, vårdats med stöd av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU). Under vårdtiden har fattats ett flertal beslut om vistelse utanför hemmet enligt 15 a § LVU, varvid vistelserna i allmänhet avsett en på förhand bestämd tid, oftast ett par dagar.

Den 16 juni 2002 fattades ett beslut om vistelse utanför hemmet, vilken avslutades den 7 november 2002. Den 11 november 2002 påbörjades en ny vistelse utanför institutionen. Denna avslutades i samband med utskrivningen den 12 december 2002.

Margretelunds beslut den 16 juni 2002 om vistelse utanför hemmet

Av 15 a § LVU följer att den intagne har rätt att vistas utanför hemmet i den utsträckning som lämpligen kan ske. En vistelse utanför hemmet skall enligt bestämmelsen avse en på förhand bestämd tid, dock högst fyra veckor. Beslut om vistelse utanför hemmet fattas av den som förestår vården vid hemmet, efter samråd med socialnämnden. Aktuell bestämmelse, som tidigare återfanns i 28 § socialtjänstförordningen (1981:750), överfördes i sak oförändrad till LVU den 1 juli 2001.

I SiS Råd & Riktlinjer/Juridik LVU anges: Den unge kan enligt 15 a § LVU ges möjlighet att under en på förhand bestämd tid vistas utanför hemmet. Sådan tillfällig vistelse utanför institutionen (permission) skall i regel ingå som ett led i behandlingen och bör därför planeras, genomföras och följas upp med den utgångspunkten. Permission får pågå under högst fyra veckor i följd. Om den unge bedöms kunna vistas utanför institutionen längre tid än fyra veckor i följd bör frågan om utskrivning aktualiseras. Beslut om permission fattas av institutionschefen efter samråd med socialnämnden.

Av yttrandet från Margretelund framgår att det beslut som fattades den 16 juni 2002 om AA:s vistelse utanför hemmet föregicks av noggrann planering och samråd med socialtjänsten i AA:s hemkommun. Med AA:s bästa för ögonen bestämdes att denne under en utslussningsfas skulle vistas på hemorten men alltjämt vara inskriven vid det särskilda ungdomshemmet. Även beslutet i november 2002 om återförande av AA till Margretelund föregicks av samråd med socialtjänsten och motiverades utifrån de särskilda vårdbehov som vid tillfället syntes föreligga.

Såväl beslutet om permission som beslutet om återförande av AA till institutionen hade sålunda dikterats av AA:s särskilda behov och med dennes bästa i fokus. Enligt lagtexten skall en vistelse utanför hemmet emellertid alltid avse en på förhand bestämd tid om högst fyra veckor. Om AA i juni 2002 bedömdes kunna vistas utanför institutionen längre tid än fyra veckor i följd borde därför, i enlighet med SiS Råd & Riktlinjer, frågan om utskrivning självfallet ha aktualiserats.

De särskilda ungdomshemmens beslut om vistelse utanför hemmet

Av den utredning SiS företagit framgår att de särskilda ungdomshemmens beslut om permission regelmässigt avser en på förhand bestämd tid understigande fyra veckor. De flesta vistelser utanför hemmen varar i normalfallet upp till ett par dygn. Vid enstaka tillfällen har det förekommit att vistelsen utanför hemmet överstigit fyra veckor, oftast i samband med en semestervistelse på mer avlägsen ort.

SiS har även påbörjat en utredning när det gäller beslutsgången vid beslut enligt 15 a § LVU. För det fall Juridikstaben uppmärksammar brister i ungdomshemmens rutiner kommer ärendet att överlämnas till myndighetens Tillsyns- och uppföljningsstab.

Vidare kan nämnas att SiS har för avsikt att i sina Råd & Riktlinjer förtydliga de interna allmänna råden avseende nämnda beslut.

Utslussning

Avslutningsvis kan nämnas att SiS i tidigare sammanhang uppmärksammat ett visst behov av mer flexibla regler i samband med utslussning från ett särskilt ungdomshem. Omständigheterna kan vara sådana att det efter samråd med socialtjänsten bedöms mest skonsamt för den unge att han eller hon vistas utanför hemmet under längre tid än fyra veckor, samtidigt som det av behandlingsskäl är lämpligt med bibehållen inskrivning vid hemmet. Syftet är att underlätta den unges återanpassning till hemmiljön. En fortsatt inskrivning vid institutionen i samband med utslussningen skulle möjliggöra medverkan från institutionens sida i den fortsatta vården, utan att ett särskilt eftervårdskontrakt behövde upprättas. En sådan ordning efterfrågas inte sällan av socialtjänsten, eftersom den medger en snabbare reaktion om problem uppstår och eftersom den bedöms kunna bidra till bättre kontinuitet i vårdkedjan. SiS har mot angiven bakgrund i skilda sammanhang förespråkat en närmare belysning såvitt avser behovet av regeländringar i förevarande hänseende.

Margretelund utrednings- och behandlingshem anförde i sitt yttrande följande.

Vårdtid och beslut enligt 15 a § LVU

AA har under tiden 15 juni 2001–12 december 2002, som inskriven vid Margretelunds utrednings- och behandlingshem, vårdats med stöd av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU). Han togs in på avdelning Täppan den 21 juni 2001, och vårdtiden avslutades den 12 december 2002 med utskrivning från avdelning Kinneback. Under vårdtiden har ett flertal beslut fattats om vistelse utanför hemmet.

Inför kommande utskrivning planerades i samråd med socialsekreterare att utslussningen skulle påbörjas efter vårterminen år 2002 och avslutas med utskrivning och eventuell eftervård under hösten samma år. För att få detta att fungera på allra bästa sätt bedömdes att AA under denna tid fortfarande skulle vara inskriven på institutionen. Hänsyn togs därvid till de behov som fanns hos AA, och personal från avdelning Kinneback skulle hålla kontinuerlig kontakt med AA och hans nätverk.

Vid behandlingskonferens den 31 maj 2002 bestämdes sålunda att AA skulle åka hem till sin far efter skolavslutningen. Han skulle sommararbeta, lämna urinprov två gånger i veckan och under hösten börja skolan på hemmaplan.

Ledningsgruppen på Margretelunds utrednings- och behandlingshem, som består av institutionschef, biträdande institutionschef och samtliga fyra avdelningsföreståndare, har möte en gång i veckan. Beslutsförfarandet går till på det sättet att respektive avdelningsföreståndare redogör för ärenden som rör de unga. Är det beslut som enbart institutionschefen får besluta om, t.ex. beslut om vistelse utanför hemmet, tas dessa av institutionschefen under mötet. Därefter skrivs beslutet in av respektive avdelningsföreståndare i klientens journal. Den 16 juni 2002 beslutades enligt 15 a § LVU om vistelse utanför institutionen för AA.

Den 7 november 2002 avslutades AA:s vistelse utanför institutionen, och den 11 november 2002 påbörjades en ny vistelse utanför institution, vilken avslutades i samband med utskrivningen den 12 december 2002.

Omständigheter som föranledde att AA återfördes till institutionen

De omständigheter som föranledde beslut om återförande till institutionen var den osäkerhet som rådde beträffande AA:s välmående, där även misstankar om missbruk fanns. Det hade kommit till institutionens kännedom att AA redan under sommaren och början av hösten missbrukat narkotika. Från institutionens sida ville man dock i detta skede av särskilda vårdhänsyn inte avbryta

placeringen hos fadern. Vid hembesök som gjordes den 7 november 2002 av personal från avdelning Kinneböck befann sig emellertid AA varken hemma eller i skolan. I samråd med socialsekreterare GG, Marks kommun, beslutades att AA:s vistelse utanför institutionen skulle avslutas och att han omgående skulle föras tillbaka till Margretelund för att man skulle kunna göra en adekvat bedömning av situationen. AA påträffades senare under dagen av personalen hos sin bror, och följde då med till institutionen. Beslut om återförande av AA hade fattats av tf institutionschefen HH.

Vid tillfället underrättades AA:s anhöriga om att han skulle återföras till institutionen på grund av misstanke om drogintag. AA ville ringa sina anhöriga när han hämtades, men personalen upplyste honom om att han fick vänta till dess att han kommit till institutionen. Både socialsekreteraren och fadern var tidigare informerade om att han skulle hämtas tillbaka.

SiS anmodades i en förnyad remiss att inkomma med kompletterande utredning och förnyat yttrande angående vad AA framförde i sin anmälan om hans ”frihetsberövande” och vem som bar ansvaret för detta.

SiS hänvisade i sitt yttrande dels till ett yttrande som avgetts av institutionschefen FF, dels till en redogörelse av den vid den aktuella tidpunkten anställde vid Margretelund, socionomen BB.

Av institutionschefens yttrande framgick följande.

Enligt Margretelunds utrednings- och behandlingshem (Margretelund) har någon frihetsberövande åtgärd inte vidtagits gentemot AA utöver det faktum att han

* var omhändertagen enligt 1 och 3 §§ lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU), samt

* var placerad enligt 11 § LVU och inskriven enligt 3 kap. 10 § socialtjänstförordningen (2001:937) på Margretelund.

Däremot har vistelse utanför institutionen i samband med utslussning inför kommande utskrivning inte avslutats efter fyra veckor i enlighet med 15 a § LVU. Skälet till detta var att socialtjänsten i Marks kommun tillsammans med Margretelund bedömde att AA inte var rehabiliterad för en definitiv utskrivning. Under utslussningstiden höll kontaktpersoner från Margretelund en tät kontakt med AA, hans familj, skolan och vårdcentralen. Kontakterna bestod av regelbundna besök, telefonsamtal samt uppföljning genom behandlingskonferenser där samtliga inblandade var involverade.

BB anförde följande.

Teamträff då konsultpsykiater JJ medverkar i en diskussion rörande drogtestar för AA som under sommaren på egen hand lämnat prov på en vårdcentral hemma. Tones bedömning är att tillförlitliga tester görs med full kontroll och helst oplanerat. AA har tidigare själv talat om att han på rutin och om han så vill kan använda droger utan att någon kan upptäcka det. AA har vid samtal med Kinneböcks kontaktperson berättat att den kontaktperson som hemma skulle svara för socialtjänstens insats under sommaren, endast träffat AA vid något enstaka tillfälle. Utifrån detta beslutas om ett oplanerat drogtest av behandlingspersonal i samband med något hembesök.

020929 Hembesök av kontaktperson och behandlingspersonal som utför drogtest. (Det enda oplanerade testet som utfördes under sommaren dat. 020930 – *Rätteligen 020929 enligt skrivelse till JO daterad 12 juni 2003, min anm.*). AA blir mycket överraskad och bekräftar att han använt droger. Han berättar även för beh.pers. att han ”har mer att berätta om drogerna som använts under hans tid på Kinneböck men vill vänta till efter han är utskriven”.

021001 Behandlingskonferens där soc.sekr. och Kinneböck gör en planering som bl.a. innebär att AA trots positivt drogtest har möjlighet att bli utskreven om han har negativa drogtestar under oktober.

021028 Spontan besök hos AA av beh.pers. dagtid för att träffa honom samt utföra oplanerat drogtest. AA är då ej i skolan utan att de vet var han är. AA finns ej heller i hemmet. Kinneböck beslutar att ej vidtaga någon åtgärd utan försöka vid ett annat tillfälle.

021107 Behandlingspersonal besöker dagtid återigen AA i skolan utan att finna honom eller att de vet var han är. AA finns ej heller hemma. Ut. kontaktar soc.sekr. CC för att diskutera vidare agerande. Soc.sekr. talar då om att hon har kännedom om att AA umgås med sina missbrukande kamrater och att hon ser en stor risk att han fortsätter sitt missbruk. Ut. förmedlar Kinneböcks bedömning att det finns anledning att utreda AA: s behandlingsbehov och att det endast var en dryg månad sedan han använde droger (020930). Vidare att man kan prova med att erbjuda AA frivillig vård. Kinneböck och soc.sekr. beslutar att AA som upprepat ej befunnit sig i skolan eller hemmet, skall vistas på Margretelund över helgen för att drogtestas och ha samtal.

021107 Behandlingspersonal påträffar AA hos brodern och säger att vi vill att han skall vara på Margretelund under några dagar. Beslut tas på Margretelund att han p.g.a. drogmisstanke får vistas på läsbara akutavdelning Tjppan. Ut. kontaktar soc.sekr. Widholm och meddelar detta. Kinneböck ombeds även av soc.sekr. att kolla om det finns något behandlingsalternativ inom SiS för drogbehandling att diskutera för AA.

021107 Ut. samtalar i telefon med AA: s pappa som är bestört över att AA: s hemvistelse avbrutits. Vad han vet så har pojken inte drogat sedan senaste positiva drogtestet (020930) Ut. förklarar att då AA har LVU och är inskriven på Kinneböck så har vi ett ansvar för hur han har det och att det även innefattar viss kontroll. Pappan bekräftar även att han umgås med missbrukande kamrater, men att det inte är så lätt att byta umgänge.

021111 De drogtestar som tagits på Tjppan har varit negativa. Beslut av Margretelund att AA åter får vistas i hemmet. Ut. och CC har samtal med AA och Ut. förklarar att han har LVU och är inskriven på Kinneböck och Margretelund. Detta innebär att vi har ansvar för honom har ett uppdrag som delvis innefattar kontroll och att det även finns en omtanke om honom. AA får besked att han kommer att skjutas hem och fortsätta skola m.m. Då vi pratar om hans positiva drogtest (020930) säger AA att han drack alkohol, kunde ej stå emot droger och samtidigt beräknade att det skulle gå ur kroppen tills det planerade drogtestet på vårdcentralen. Han blev helt överraskad av det oplanerade drogtestet eftersom vi ej hade gjort något sådant tidigare under sommaren. Ut. frågar AA om han slutat helt med droger eller om han vill ha frivillig hjälp och AA säger att han nog vill ha hjälp, bara han kan bo hemma och att det är frivilligt.

AA bereddes tillfälle att kommentera remissvaren.

I ett beslut den 26 januari 2004 anförde *JO André* följande.

Rättslig reglering

Insatser inom socialtjänsten för barn och ungdom skall göras i samförstånd med den unge och hans vårdnadshavare enligt bestämmelserna i socialtjänstlagen (2001:453). Under vissa förutsättningar kan det dock bli fråga om att bereda en ung person vård utan samtycke. Regler härom finns i första hand i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU). Sådan vård kan enligt 3 § LVU bli aktuell bl.a. om den unge utsätter sin hälsa eller utveckling

för en påtaglig risk att skadas genom missbruk av beroendeframkallande medel, brottslig verksamhet eller något annat socialt nedbrytande beteende.

För vård av unga som på någon grund som anges i 3 § LVU behöver stå under särskilt noggrann tillsyn skall det enligt 12 § LVU finnas särskilda ungdomshem. Behovet av sådana hem skall tillgodoses av staten. Statens institutionsstyrelse (SiS) är central förvaltningsmyndighet för dessa hem. Styrelsen leder och har tillsyn över verksamheten vid hemmen (6 kap. 3 § socialtjänstlagen, SoL).

Om någon vårdas på en grund som anges i 3 § LVU och vistas i ett hem för särskilt noggrann tillsyn, får han enligt 15 § LVU hindras att lämna hemmet och i övrigt underkastas den begränsning av rörelsefriheten som är nödvändig för att vården skall kunna genomföras. Den unges rörelsefrihet får också inskränkas när det behövs av hänsyn till andra intagnas och personalens säkerhet. I 15 a–15 c §§ LVU finns preciserade bestämmelser rörande bl.a. rätten för den intagne att i lämplig utsträckning få vistas utanför hemmet (15 a §) och förutsättningarna för att bereda den intagne vård vid en enhet inom hemmet som är låsbar eller på annat sätt inrättad för särskilt noggrann tillsyn (15 b §).

Enligt 15 a § LVU har den intagne rätt att vistas utanför hemmet i den utsträckning som lämpligen kan ske. En vistelse utanför hemmet skall avse en på förhand bestämd tid, dock högst fyra veckor. Ett sådant beslut skall fattas av den som förestår vården vid hemmet efter samråd med socialnämnden.

I 15 b § första stycket LVU stadgas att den intagne får beredas vård vid en enhet inom hemmet som är låsbar eller på annat sätt inrättad för särskilt noggrann tillsyn, om det är nödvändigt med hänsyn till den intagnes, övriga intagnas eller personalens säkerhet, eller om det är nödvändigt för att förhindra att den intagne avviker eller för att i övrigt genomföra vården.

I 3 kap. 18 § socialtjänstförordningen (2001:937) föreskrivs att för den som vårdas i ett hem för särskild tillsyn skall det i journalen alltid antecknas beslut enligt 15 a – 17 a, 19, 20 §§ och 43 § 3 LVU.

Bedömning

AA:s klagomål omfattar att han återfördes till behandlingshemmet och placerades på en låst enhet som en följd av att en behandlingsassistent vid hemmet hade lämnat felaktig information till hans socialsekreterare om att han lämnat positiva drogtest. AA har önskat få klarlagt vem som bar ansvaret för hans ”frihetsberövande”.

Av den inhämtade utredningen framgår att AA vårdades enligt LVU vid tidpunkten för återförandet till Margretelund den 7 november 2002 och att han alltså var inskriven där, men att han sedan den 16 juni samma år hade vistats utanför behandlingshemmet med stöd av 15 a § LVU.

Det är ungdomshemmet som har beslutat om vistelsen utanför hemmet och om att AA skulle hämtas tillbaka dit. Vad som kommit fram ger mig inte anledning att anta att socialnämnden eller dess förvaltnings tjänstemän har begått något fel. Min utredning har därför inriktats på handläggningen vid Margretelund.

Såvitt framkommit av den utredning som företagits hade inte några positiva prover lämnats av AA under tiden närmast före det att han återfördes till Margretelund. Det föreligger dock betydande osäkerhet om vilken information som lämnats till AA:s socialsekreterare när det gäller resultatet av drogtesterna. Jag kan härvid hänvisa till de journalanteckningar som fördes vid socialförvaltningen och som ovan redovisats under rubriken utredning. Enligt dessa uppgav BB vid telefonsamtal den 7 november 2002 på en direkt fråga av socialsekreteraren att AA testat positivt för droger under oktober månad. Eftersom saken inte berördes i SiS första yttrande till JO inhämtade jag kompletterande utredning. Enligt vad BB då anförde förmedlade han vid samtalet med socialsekreteraren Margretelunds bedömning att det fanns anledning att utreda AA:s behandlingsbehov och att det endast var drygt en månad sedan han använde droger (020930).

Det skulle självfallet vara allvarligt om BB lämnat felaktiga uppgifter till socialförvaltningen angående provresultaten. BB har dock inte vidgått att han gjort detta. Det framgår av utredningen att det fanns ett prov som tagits i slutet av september som varit positivt. Det kan därför inte uteslutas att det uppstått ett missförstånd mellan Margretelund och förvaltningen om resultaten av proven. Även om jag inte anser mig kunna bringa full klarhet i vad som förevarit ligger det närmast till hands att dra den slutsatsen att BB måste ha uttryckt sig på ett sådant sätt att handläggaren vid förvaltningen bibringats den uppfattningen att det fanns prov som tagits under oktober som visade på missbruk.

Oavsett vad som förekommit angående testerna i oktober synes uppgiften om resultaten inte ha haft någon avgörande betydelse för behandlingshemmets beslut att AA skulle återföras dit.

Institutionschefen har i sin första redogörelse anført att beslutet att AA skulle återföras till institutionen var den osäkerhet som rådde beträffande AA:s välmående, där även misstankar om missbruk fanns. Det hade kommit till behandlingshemmets kännedom att AA redan under sommaren och början av hösten missbrukat narkotika. Från hemmets sida ville man dock i det skedet av särskilda vårdhänsyn inte avbryta placeringen hos fadern. När personalen den 7 november 2002 inte kunde anträffa AA när de sökte honom i skolan och i föräldrahemmet, beslutades i samråd med AA:s socialsekreterare att hans vistelse utanför behandlingshemmet skulle avbrytas och att han omgående skulle föras tillbaka till Margretelund för att man skulle kunna göra en adekvat bedömning av situationen. Av BBs yttrande jämte socialförvaltningens journalanteckning den 11 november 2002 framkommer vidare att ett tidigare fruktlöst försök att få kontakt med AA hade gjorts i slutet av oktober 2002.

I efterhand kan man diskutera om förhållandena verkligen var sådana att det fanns skäl att misstänka att AA missbrukade narkotika. Han hade lämnat en rimlig förklaring till att personalen inte lyckats nå honom, och provtagningen när han kom tillbaka till Margretelund visade inte att det förekommit något missbruk. AA skrevs ut från hemmet en kort tid senare, den 12 december 2002, och LVU-vården av honom upphörde därefter den 9 januari 2003. Med tanke på AA:s tidigare missbruk kan dock behandlingshemmets misstankar om ett pågående missbruk inte anses helt obefogade. Hemmets ställningstagande grundades ytterst på sådana bedömningar som JO är återhållsam med att anlägga synpunkter på. Detsamma gäller beslutet att placera AA på en låst avdelning. Jag lämnar därför dessa frågor och går över till att behandla Margretelunds tillämpning av bestämmelsen i 15 a § LVU.

Av journalanteckningarna från Margretelund framgår att behandlingshemmet under AA:s vårdtid fattat ett antal beslut om vistelse utanför hemmet. Vistelserna varade i allmänhet under en begränsad tid understigande fyra veckor. Inte i något fall framgår dock av de i journalanteckningarna dokumenterade besluten att vistelsen avsett en på förhand bestämd tid. Dock synes så rent faktiskt i allmänhet ha varit fallet eftersom AA återvänt till behandlingshemmet viss dag och beslut i anslutning därtill fattats om att vistelsen utanför hemmet avslutats.

Vad gäller den i ärendet aktuella tidpunkten hade AA vistats utanför behandlingshemmet sedan den 16 juni 2002. Enligt uppgift av SiS avslutades vistelsen dagen för återförandet av AA till Margretelund, dvs. den 7 november 2002. Inte heller i detta fall har vistelsebeslutet avsett en på förhand bestämd tid. Därtill överstiger vistelsetiden med råge den i lag stadgade begränsningen om högst fyra veckor.

Margretelund kan inte undgå kritik för att bestämmelsen i 15 a § LVU har tillämpats på ett felaktigt sätt.

JO anmodade SiS att i remissvaret även mer generellt belysa om de särskilda ungdomshemmets beslut angående vistelse utanför hemmet brukar avse en på förhand bestämd tid. SiS angav i sitt yttrande att den utredning som SiS har företagit utvisat att så regelmässigt är fallet. SiS uppgav att en utredning påbörjats vad gäller beslutsgången vid beslut enligt 15 a § LVU. SiS aviserade även avsikten att i sina Råd&Riktlinjer förtydliga de interna allmänna råden avseende nämnda beslut. Det har från SiS uppgetts att det som framkom av SiS:s utredning inte påkallade någon omedelbar åtgärd, men att tillsynsstaben i sin löpande tillsyn nu följer frågan med särskild observans. SiS har också omarbetat kapitlet om särskilda befogenheter i sina Råd&Riktlinjer, bl.a. ges exempel på hur ett s.k. permissionsbeslut kan utformas.

Jag har vidare noterat vad SiS har anfört om behovet av mer flexibla regler vad gäller utslussning från ett särskilt ungdomshem. Jag finner emellertid inte

anledning att inom ramen för detta ärende anlägga några synpunkter på den frågan.

Eftersom AA framförde i sin anmälan att han ansåg sig berättigad till ersättning vill jag upplysa om att JO inte handlägger frågor om skadestånd.